

2. Указ Президента Республики Казахстан от 17 мая 2003 года N 1096 об утверждении Стратегии индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2003-2015 годы.
3. Корчагин А., Смирнов Ю. Значение и роль малого бизнеса в инновационном процессе. // Инновации, 2009, №5.
4. Об инновационной деятельности предприятий в Республике Казахстан. // Агентство РК по статистике, Серия 20, Алматы, 2006
5. Курмангалиев С.Ш. Управление инновациями в малом предпринимательстве // В помощь предпринимателю, Астана, 2010.
6. Дракер П.Ф. Инновации и предпринимательство. М.: Экономика, 2010.
7. Малое предпринимательство: теория, мировой опыт и Казахстан/Под ред. проф. Е.Б. Жатканбаева. - Алматы: Казак университеты, 2001. -188с.

***Annotation:** Realization of public policy providing favourable terms for development of small enterprise and innovations in this industry requires the creations of the institutional and legal system, the effective functioning of that supposes permanent cooperation and co-ordination of activity of all its elements at minimum duplication of functions, orientation both on the general aims of socio-economic politics of the state and on interests of small business entities.*

***Keywords:** enterprise, small business, general partnership, limit partnership, association with limit liability, joint-stock company.*

УДК 303.725.2

*Лагода Є.Ю. к.е.н.,
Таврійський державний агротехнологічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСКРИМІНАНТНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Анотація.** У статті розглянуто основні вітчизняні та іноземні дискримінантні моделі прогнозування банкрутства підприємств, та проведено їх критичний аналіз з метою визначення адекватності застосування для аграрних підприємств.*

***Ключові слова:** аграрні підприємства, дискримінантні моделі, банкрутство, криза, ліквідність, платоспроможність, рентабельність*

Постановка проблеми. Останнім часом, питанням оцінки ймовірності банкрутства та його наслідкам приділяється значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. З особливою актуальністю постають питання експрес-діагностики поточних кризових явищ, де важливу роль займають саме дискримінантні моделі. Своєчасне прогнозування банкрутства стає першочерговою необхідністю, що дасть можливість виявити основні проблеми і недоліки в роботі підприємства, а також врахувати вплив різноманітних зовнішніх чинників, і в результаті вжити заходів для його уникнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у дослідження теоретико-методичних основ діагностики банкрутства підприємств здійснили такі вітчизняні вчені як Андрушко О.Б. [1], Іващенко О.В. [3], Криворучко А.В. [4], Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. [5], Татаурової О.П. [7], Седлова І.В. [6] та інших.

Метою роботи є критичний аналіз найбільш розповсюджених вітчизняних та зарубіжних дискримінантних моделей прогнозування банкрутства підприємств та виявлення їх адекватності для використання при діагностиці аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Проведемо практичне дослідження вірогідності банкрутства сільськогосподарського підприємства ТОВ «СВК ім. Фрунзе» Приазовського району з використанням найбільш розповсюджених іноземних та вітчизняних дискримінантних моделей, та проведемо критичне порівняння результатів діагностики, що дозволить нам визначити які моделі та чому доцільно пропонувати для впровадження в практичну діяльність аграрного підприємства (Табл. 1).

Перш за все, розглянемо п'ятифакторну модель Альтмана, що було адаптовано до української практики ведення господарської діяльності, а саме за рахунок виведення із базової формули коефіцієнту що визначає ринкову вартість корпоративних прав. Ця модель спирається на такі критерії як прибутковість та фінансова стійкість підприємства (складовими моделі є показники рентабельності та коефіцієнти що оцінюють структуру капіталу підприємства).

**Прогнозування банкрутства ТОВ «СВК ім. Фрунзе» за період
2007-2011 роки з використанням найвідоміших зарубіжних
дискримінантних моделей**

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	Відхилення	
						+/-	%
<i>Модель Альтмана, норматив $Z > 1,23$</i>							
X1	0,58	0,53	0,54	0,72	0,75	0,18	130,88
X2	-	-	-	-	-	-	-
X3	0,17	0,18	0,14	0,25	0,25	0,08	145,37
X4	47,61	52,82	28,54	81,89	7753,5	7705,8	16284,1
X5	0,79	0,85	0,65	1,43	1,33	0,54	168,04
Z	21,73	23,96	13,48	37,12	3259,1	3237,4	15000,2
<i>Модель Ліса, норматив $Z > 0,037$</i>							
X1	0,6	0,55	0,55	0,73	0,75	0,15	125
X2	0,87	0,84	1,1	1,43	1,12	0,25	128,7
X3	-	-	-	-	-	-	-
X4	0,98	52,84	26,15	81,28	7753,5	7752,5	791173
Z	0,12	1,164	0,164	0,25	7,89	7,77	6575
<i>Модель Тафлера, норматив $Z > 0,3$</i>							
X1	10,88	10,62	2,22	20,95	993,50	982,62	9132,35
X2	0,60	0,55	0,58	0,73	0,75	0,16	126,39
X3	0,02	0,02	0,03	0,01	0,00	-0,02	0,63
X4	0,72	0,77	0,78	1,58	1,21	0,50	169,16
Z	5,96	5,83	1,38	11,45	526,85	520,89	8837,08
<i>Модель Конана і Гольдера, норматив $F = - 0,068$</i>							
X1	0,12	0,06	0,06	0,02	0,03	-0,09	25,44
X2	1,24	1,18	1,15	1,42	1,39	0,15	112,50
X3	0,02	0,02	0,03	0,00	0,00	-0,02	8,85
X4	1,00	0,00	0,36	0,92	0,00	-1,00	0,00
X5	10,88	10,62	2,22	20,95	993,50	982,62	9132,35
F	-2,35	-2,38	-0,65	-4,41	-199,01	-196,66	8477,58

Виходячи з того, що підприємство характеризується як поточною платоспроможністю так і консервативною моделлю фінансування діяльності (активи сформовано переважно за рахунок власного капіталу) на протязі усього періоду дослідження інтегральне значення Z , що за нормативами повинно бути більше за 1,23, значним чином перевищувало граничну межу. А у 2011 році взагалі його значення становило 3259,10. Такі значення обумовлюються дуже незначною часткою позикового капіталу підприємства в джерелах формування активів.

Отже, модель Альтмана доцільно використовувати лише для діагностики підприємств з незадовільною структурою капіталу, чи коли коефіцієнт

автономії знаходиться на рівні 0,5 та нижче. Модель взагалі не враховує критерії платоспроможності та ліквідності.

Модель Ліса є більш збалансованою, вона також акцентує увагу на рівень прибутковості діяльності та рентабельність активів підприємства, а також на структуру активів та джерел їх фінансування. Як і модель Альтмана, модель Ліса свідчить про високий рівень фінансової стійкості підприємства та мінімальну загрозу банкрутства. Дискримінантний показник, при нормативному значенні більше 0,037, жодного разу за досліджуваний період не сягнув критичної відмітки та має стійку тенденцію до зростання з 0,12 у 2007 році, до 7,89 у 2011 році. Такий результат в першу чергу обумовлений співвідношенням власного та позикового капіталу підприємства.

Модель Тафлера складається з чотирьох факторів, два з яких представляють показники рентабельності, а інші характеризують частку оборотних активів у загальній вартості активів та частку короткострокових позик у загальній вартості капіталу – тобто ілюструють структуру капіталу підприємства. Зазначена модель також, як і дві попередні не дуже відповідає завданням діагностики банкрутства, так як не розглядає нюанси платоспроможності підприємства, а зосереджує увагу лише на можливості генерувати прибуток. До того ж, високе вагове значення показників структури капіталу знижує її ефективність для діагностики банкрутства на підприємствах, що використовують агресивну модель фінансування діяльності.

Результати діагностики з використанням цієї моделі свідчать про стабільне фінансове становище ТОВ «СВК ім. Фрунзе». При нормативному Z більше 0,3, інтегральний критерій жодного разу не був менше за одиницю. Найгіршим з позиції оцінки за моделлю Тафлера був результат 2009 року, коли $Z = 1,38$, цей період характеризується найбільшою питомою вагою короткострокових зобов'язань у структурі капіталу підприємства.

Модель Конана та Гольдера, є моделлю витратного типу, вона базується на показниках, що оцінюють рівень видатків на підприємстві у загальних доходах та активах, окрема увага приділяється співвідношенню дебіторської

заборгованості підприємства та показнику постійного капіталу, як основи фінансової стійкості підприємства. Виходячи з витратної орієнтації зазначеної моделі, її інтегральне значення повинно бути меншим за $-0,068$ і чим нижче показник, тим вище рівень фінансової стійкості підприємства.

Результати моделювання свідчать про низьку вірогідність банкрутств на підприємстві; показник змінювався з $-2,35$ у 2007 році до $-199,01$ у 2011 році, що свідчить про стійке фінансове становище ТОВ «СВК ім. Фрунзе».

Наступним етапом проведемо діагностику банкрутства підприємства з використанням вітчизняних дискримінантних моделей (Табл. 2).

Таблиця 2

Прогнозування банкрутства ТОВ «СВК ім. Фрунзе» за період 2007-2011 роки з використанням вітчизняних дискримінантних моделей

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	Відхилення	
						+/-	%
<i>Модель Татаурової, норматив $P > 1,23$</i>							
K1	6,26	9,41	2,16	90,14	4735,5	4729,2	75646,9
K2	0,02	0,02	0,02	0,01	0,0001	-0,02	0,5
K3	0,06	0,31	0,04	0,18	0,20	0,14	333,3
K4	0,82	8,06	1,02	1,21	1,29	0,47	157,32
K5	0,87	0,84	1,12	1,42	1,11	0,24	127,58
K6	0,04	0,18	0,25	0,24	0,25	0,21	625
P	1,38	2,29	0,58	13,88	710,52	709,52	62425,8
<i>Модель Сєдлова, норматив $Z < 0,334$</i>							
X1	38,52	45,62	19,22	118,24	10324	10285,48	26804,68
X2	0,58	0,53	0,54	0,72	0,75	0,18	130,88
X3	-	-	-	-	-	-	-
X4	0,17	0,18	0,14	0,25	0,25	0,08	145,37
X5	0,97	0,97	0,94	0,98	1,00	0,03	103,56
X6	1,61	1,49	0,92	1,08	1,23	-0,38	76,41
X7	0,59	0,54	0,56	0,73	0,75	0,17	128,20
Z	17,70	21,30	8,77	57,63	5109,37	5091,67	28867,7
<i>Модель Сайфуліна і Кадикова, норматив $R > 1$</i>							
X1	0,97	0,97	0,94	0,98	1,00	0,03	103,55
X2	0,00	14,62	6,06	33,31	5143,5	5143,5	-
X3	0,79	0,85	0,65	1,43	1,33	0,54	168,04
X4	0,91	0,90	1,20	1,10	0,91	0,01	100,67
X5	0,17	0,18	0,15	0,26	0,25	0,07	142,39
R	2,58	4,05	3,23	6,17	517,11	514,54	20079,5

Наступним етапом було проведено аналіз з використанням моделей діагностики банкрутства, що розроблялись російськими та українськими науковцями. В першу чергу було обраховано модель, запропоновану

російською вченою Татауровою, яка є дуже збалансованою та враховує показники фінансової стійкості, прибутковості, ліквідності, ділової активності підприємства, окремо звертається увагу на рентабельність вкладеного капіталу в виробництво продукції. Це перша із проаналізованих моделей, яка враховує показники платоспроможності, що є дуже важливим для діагностики саме банкрутства підприємства.

Інтегральний показник P коливається в межах досліджуваного періоду. У 2007 році $P 1,38 > 1$ - підприємство має значний запас фінансової стійкості, ризик банкрутства мінімальний. У 2008 році $P 2,29 > 1$, підприємство має значний запас фінансової стійкості, ризик банкрутства мінімальний. У 2009 підприємство має достатній запас фінансової стійкості. У 2010 році підприємство має значний запас фінансової стійкості, ризик банкрутства мінімальний. У 2011 році різко знизилась кредиторська заборгованість, що зумовило підвищення інтегрального показника та виконується умова $P 710,52 < 1$, підприємству ризик банкрутства не загрожує.

Відповідно до проведеного аналізу лише у 2009 році підприємство мало ознаки банкрутства, зазначений результат обумовлювався тим, що у підприємства був найбільший розмір зобов'язань у 2009 році. Проте критичний аналіз цієї моделі свідчить про те, що показник $K2$ (співвідношення позикового та власного капіталу) не вписується в логіку цієї моделі та вносить збурювання при моделюванні.

Модель Седлова І.В., яка була розроблена спеціально для сільськогосподарських товаровиробників, акцентується показниками рентабельності, виходячи з того, що прибуток є головною метою діяльності підприємства, та показниками фінансової стійкості, а саме забезпеченістю власними оборотними засобами, що забезпечують безперервність діяльності підприємства (є актуальним для галузі сільськогосподарського функціонування в умовах обмеженості власних обігових коштів), та рівнем маневреності оборотного капіталу. Ця модель базується на правилах

фінансової рівноваги підприємства, а отже відсутність балансу у першій та другій частині моделі буде давати викривлені результати.

За моделлю Седлова можна сказати, що за досліджуваний період (2007- 2011 роки) підприємство банкрут. Та спостерігається у 2011 році ризьке зростання показника X_1 (на 20401 %) порівняно з 2007 роком, що обумовлюється зниженням поточних зобов'язань. Та в кінцевому результаті приводить до збільшення показника Z на 20116% порівняно з 2007 роком. Також можемо побачити, що показник X_3 відсутній, що говорить про відсутність не поритих збитків на підприємстві. Також спостерігається збільшення показника X_6 у 2011 році на 440% , порівняно з 2007 роком, що говорить про збільшення чистого прибутку. Показник X_7 характеризує зменшення власного капіталу та необоротних активів протягом п'яти років. Слід зазначити, що ця модель є некоректною у логіці своєї побудови, отже не може бути використана в практиці діагностики банкрутства.

Модель Сайфуліна та Кадикова є збалансованою, та в рівній мірі враховує критерії ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності діяльності підприємства. Нормативним значенням є одиниця. Ми бачимо, що розрахунки за цією моделлю свідчать про стійке фінансове становище підприємства та відсутність вірогідності банкрутства.

Рейтингове число значним чином перевищує нормативне значення та має стійку тенденцію до зростання з 2,58 у 2007 році до 517,11 у 2011 році. Критичний аналіз інших дискримінантних моделей дає змогу рекомендувати саме модель Сайфуліна та Кадикова до практичного використання в діяльності ТОВ «СВК ім. Фрунзе», так як ця модель є найбільш збалансованою, враховуючи усі критерії фінансового стану підприємства, включаючи показник платоспроможності, не містить логічних суперечностей. Результати моделювання співпадають з результатами проведеного комплексного аналізу фінансового стану ТОВ «СВК ім. Фрунзе».

Висновки. Визначено, що більшість вітчизняних та іноземних дискримінантних моделей діагностування банкрутства підприємства насправді

не відповідають завданням, що покладено на них. Вони не містять оціночних критеріїв, які вимірюють рівень платоспроможності підприємства, та ліквідності його активів, що є основною умовою стійкого підприємства. Більшість моделей базуються на показниках прибутковості, які не мають значення у довгостроковому періоду діагностики. Проведене дослідження свідчить, що найбільш логічною з позиції діагностики банкрутства, та найбільш адекватною за результатами є модель розроблена Сайфулінім та Кадиковим.

Список використаних джерел.

1. Андрушко О.Б. Моделювання діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства / Андрушко О.Б., Горбачевська М.Р. // Вісник національного університету «Лівівська політехніка». – 2010. – № 2 (552). – С. 158 – 163.
2. Експертні методи діагностики кризового стану: передумови та проблеми практичного використання //Антикризове управління: економічні підручники, економічна бібліотека онлайн. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.finance-library.com.ua/article.php?book=69&article=4722>.
3. Іващенко О.В. Діагностика банкрутства підприємства / Іващенко О.В., Крисак О.І. // Держава і регіони – 2011. – №5. – С. 129 – 131.
4. Криворучко А.В. Проблеми реструктуризації і банкрутства / Криворучко А.В., Озерський І.В. // Економіка. Фінанси. Право. – 2003.– №7. – С. 26-29.
5. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: Підручник. / Л.О. Лігоненко // – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 824 с.
6. Седлова І.В. Модель прогнозування банкрутства сільськогосподарських підприємств Седлова І.В. / І.В. Седлова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///localhost/G:/Зрозділ/3.1/модель%20сг%20підприємства.htm>

7. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія. / Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. // – К.: КНЕУ, 2002.– С. 21-23.

Аннотация. В статье рассмотрены основные отечественные и зарубежные дискриминантные модели прогнозирования банкротства предприятий, а также проведен их критический анализ с целью определения адекватности применения для аграрных предприятий.

Ключевые слова: аграрные предприятия, дискриминантные модели, банкротство, кризис, ликвидность, платежеспособность, рентабельность.

Annotation. The basic domestic and foreign integral models of prognostication of bankruptcy of enterprises are considered in the article, and they are conducted walkthrough with the purpose of determination of adequacy of application for agrarian enterprises.

Key words: agrarian enterprises, integral models, bankruptcy, crisis, liquidity, solvency, profitability.

УДК 339.138:658.8

Ларіна Я.С.,
д.е.н., доцент,
НУБіП України

ХОЛІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті надано концептуальні характеристики розвитку підприємства аграрного сектору з ринковою орієнтацією. Розкрито зміст та доведено доцільність дотримання холістичної концепції маркетингу в АПК України

Ключові слова: аграрний сектор, ринкова орієнтація маркетингова концепція, холістичний маркетинг

Актуальність теми зумовлена необхідністю активізації виробничої та маркетингової діяльності господарюючих суб'єктів аграрної сфери економіки в умовах невизначеності ринкового середовища. Незважаючи на те, що з розвитком ринкових відносин створюються певні соціально-економічні передумови для формування і розвитку маркетингової діяльності господарюючих суб'єктів, помітного збільшення зусиль в цьому напрямі не спостерігається. В ході адаптації діяльності господарюючих суб'єктів стало очевидним, що складність розвитку підприємств аграрного сектору